

Viața Românească în Bucovina

Catedra de istorie română la universitatea din Cernăuț

O față a mult discutatei chestiuni naționale din Austria, care amănință ca sabia lui Damocles capul ministeriilor este și *chestiunea universitară*. În Austria—fără Ungaria—există 8 universități, dintre care 7 complete cu câte 4 facultăți și una necompletă fără facultatea de medicină. Numărul studenților e 20000, dintre care cei mai mulți și anume 7700 sînt la Viena și cei mai puțini sînt la Cernăuț, unde lipsește facultatea de medicină. Din cele 8 universități din Austria 5 sînt nemțești și anume la Viena, Praga, Graz, Innsbruck, Cernăuț, una e cehă la Praga și două polone la Krakau și Lemberg.

De mulți ani cer deja Cehii o a doua universitate și anume în Moravia, și, ceia ce provoacă împotrivirea cea mai mare a Nemților și îngreuiază soluțiunea, e că Cehii pretind ca universitatea să fie în Brünn, capitala Moraviei, oraș cu caracter nemțesc. O cerere tot atît de veche pe terenul acesta este și cererea Italianilor, care cer crearea unei universități italiene în Triest. Guvernul pare a fi aplicat ca să împlinească Italianilor această dorință, dar nu la Triest, ci în Viena. Slovenii cer o facultate de drept la Laibach; iar Rutenii, care sînt în Galiția cel puțin tot atît de numeroși ca Polonii, cer o universitate ruteană în Lemberg, iară pînă la crearea acesteia mai multe catedre cu limba de propunere ruteană. Cu agitările în jurul chestiunii acesteia stă în legătură și ultimul omor politic, care a produs atîta senzație, fiind primul de felul acesta în Austria, și arătînd în ce stare disperată au fost aduși Rutenii prin domnia neomenoasă a Polonilor. Guvernul central a căutat de multe ori să mulțamească pe Ruteni la universitatea din Cernăuț, fiind dispus a le acorda aici cît de multe favoruri, ceia ce ar fi fost egal cu nimicirea Romînilor pe terenul cultural. Pentru fericirea noastră, Rutenii n'au primit pînă acuma. Ca ultimii în șirul popoarelor austriace care cer concesiuni naționale în învățămîntul superior se prezintă Romîni. Cererea lor e foarte modestă. *Ei cer înființarea unei catedre pentru istoria Romînilor pe lângă universitatea din Cernăuț.* Un capitol trist al învățămîntului nostru din țară este tratarea istoriei naționale. Poate nică-

ieri în altă parte a lumii nu-i posibil ca istoria țării respective, istoria poporului care locuiește într-însa, care a ridicat pe pământul ei instituții culturale, a apărat-o prin secolii de năvălirile popoarelor barbare, să nu fie cunoscută de generațiile tinere. Nici în școala primară *) nici în cea secundară **) istoria Românilor nu este deloc considerată la predarea învățămîntului istoric. Se înțelege că cu atât mai puțin a fost considerată ca o disciplină a parte la Universitate. Cererea Românilor bucovineni pentru crearea unei catedre de istoria romină la universitatea din Cernăuț e veche, dar ea n'a fost considerată. Pe vremuri deputații romini au cerut prin rezoluțiuni votate unanim în dieta provincială crearea catedrei de istorie, dar aceste rezoluții au rămas în cartoanele dietei. Acum în urmă chestiunea a luat o întorsătură nouă, și din ținuta guvernului se poate prognostica ceva favorabil rezolvării definitive a acestei cereri atât de modeste și atât de întemeiate. Acțiunea a pornit dela studențimea universitară romină din Viena. Într'o mare adunare studențască, la care au fost de față și studenți slavoni, italieni, ș. a., studențimea a cerut din nou realizarea acestui postulat. Studențimea romină de pe la celelalte universități, ca Graz, Cernăuț a aderat la mișcarea aceasta. Deputatul *Aurel Onciul* a ridicat chestiunea aceasta în comisia bugetară la discuția învățămîntului superior și a fost sprijinit de reprezentanții tuturor partidelor. Ministrul de instrucție publică, *Marchet*, răspunzînd lui *Onciul* a recunoscut că cererea Românilor e justă, nu se poate însă încă realiza, deoarece nu i s'a făcut nici o propunere din partea universității. Aceiași bunăvoință a arătat-o ministrul și unei deputații studențești care s'a prezentat la dînsul, rugîndu-l să accelereze realizarea creării acestei catedre. Și primarul Vienei, *Dr. Lueger*, a asigurat deputația că va sprijini din toată inima această cerere îndreptățită a Românilor bucovineni. Dară tocmai cînd s'ar părea că ne-am apropiat mai mult de realizarea acestei dorințe atât de modeste a unui popor loial, care se mulțumește cu atât de puțin pe terenul cultural și care și așa capătă numai din cînd în cînd dela masa guvernamentală cîteva fărîmături, tocmai atunci dăm peste o piedică neașteptată—peste rezistența pe care se pare că va face-o universitatea din Cernăuț.

Puține cuvinte despre universitatea din Cernăuț. Universitatea din Cernăuț *Francisco-Iosefina* a fost înființată în anul 1875 cu ocaziunea jubileului de 100 de ani dela încorporarea Bucovinei la Austria. Ea e o universitate cu caracter german și a fost înființată ca un punct de atragere pentru popoarele din Ostul Europei și mai ales pentru Romîni din regat. Merite mari pentru înființarea ei și-a cîștigat Romînul bucovinean *Tomașciuc*, care, ca deputat liberal în parlament, se bucura de mare trecere. El a fost și primul rector.

*) Vezi articolul d. *Mitric-Brujă* în „Școala“ Nr. 8-11.

***) Vezi articolul d. *Iancu Nistor* în „Școala“ Nr. 6-7.

Universitatea aceasta niciodată nu s'a bucurat de dragostea guvernului central și s'ar putea spune că ea a funcționat mai mult ca o fabrică pentru trebuințele practice ale țării decît ca un focar de lumină și cultură.

Profesorii trimiși la Cernăuț priveau această stagiune ca o nenorocire și e cunoscut că mulți au susținut că universitatea din Cernăuț e un fel de *Strufkolonie*. Dacă și în prezent nu s'ar putea susține aceasta pe dea'ntregul, mult în bine nu s'au schimbat referințele. Prietini între profesorii de universitate am avut puțini, dușmani declarați mulți. Profesorii dela această universitate n'au avut legături cu țara și cu poporul din ea, și de aceea a fost posibil ca într'un moment dat un profesor să facă propunerea ca universitatea din Cernăuț să fie mutată în altă parte. Ubiucațiunile în care e instalată universitatea, institutele și lipsa mai multor catedre de prima necesitate pentru învățămîntul universitar, ca catedra de estetică și altele, arată că universitatea din Cernăuț nu numai că e unica incompletă din Austria, dar și cea mai neglijată. Sumele alocate în budget pentru trebuințele acestei universități nu stau în nici o proporție cu cele ale celorlalte universități. Foloasele ce le-au tras Romîinii din această universitate constau în înlesnirea ce o au tinerii romîni, dealmintrelea săraci pentru ași putea face studiile superioare în țară, pe cînd înainte vreme trebuiau să urmeze la Viena. Pe lîngă facultățile laice la universitatea din Cernăuț este și o facultate teologică susținută din fondul religiosar, la care corpul profesoral, înainte vreme exclusiv romîn, este în majoritate romîn. Multe cursuri se fac însă în limba nemțască. La facultățile laice există o singură catedră pentru limba și istoria literaturii romîne. Slavii însă au trei catedre: una pentru limba și literatura ruteană, una pentru limba slavă, și una pentru istoria europeană ostică. Și dealmintrelea până acum doi ani n'a fost posibil ca să pătrundă vre-un Romîn bucovinean, în învățămîntul superior. Acuma avem deja doi docenți romîni pe *Dr. Constantin Isopescul-Grecu*, la facultatea juridică, pentru dreptul penal și pe *Dr. Eugen Botezat*, la facultatea de științi, pentru zoologia comparată.

Cererea Romînilor bucovineni pentru crearea unei catedre de istorie nu s'a bucurat nicicînd de simpatiile profesorilor universitari străini. Ei nici nu s'au prea interesat de chestiune cîtă vreme nu s'au interesat nici cei dela centru. De cînd cu declarațiunea favorabilă a ministrului de instrucție chestiunea a luat însă altă față și la universitate. La catedra pentru istoria popoarelor din ostul Europei este un Rutean, dr. Milkowicz. De 24 de semestre, de cînd face cursuri la această catedră, nu i-a trecut prin cap că există Romîni în istorie și pe lume, fie că i-a trecut simplu cu vederea, fie că i-a considerat ca neaparținînd cercului său de activitate, ci a făcut cursuri de istoria Ucrаниеi, Bizanțului etc. Cum s'a ivit chestiunea creării catedrei pentru istoria Romînilor, sprijinită în comisia bugetară de toate partidele și aprobată de ministru, dr. Mil-

kowicz a descoperit pe Romîni și a anunțat un curs de Istoria Romînilor pentru semestrul de iarnă viitor.

Romîni nu sînt și nu pot fi mulțamiți cu acest curs al d. Milkowicz. Romîni cer o catedră separată pentru istoria Romînilor, la care cursurile să fie făcute în limba romînească de un Romîn care poate consulta toate izvoarele, căci Milkowicz e Rutean și nici nu cunoaște limba noastră, iar istoria noastră o cunoaște numai din izvoare străne de mîna a doua. Decît așa un curs de istorie mai bine deloc. O adunare a studenților romîni dela universitatea din Cernăuț a și cerut în două rezoluțiuni crearea acestei catedre și anume cu limba de propunere romînă. Pentru rezoluțiunea întăia, prin care se cere crearea catedrei, sînt și cîțiva profesori nemți, și e probabil că va fi aprobată de corpul profesoral al facultății filosofice și de senatul universitar. Contra cererii a doua, ca la această catedră cursurile să se facă în limba romînă, se ridică toți ca un om, căci prin această dispozițiune s'ar nimici *caracterul german* al universității. Se pare că, după mulți ani de trudă, ne apropiem de realizarea acestei dorinți, dar mă tem să nu ne lovim de altă piedică: lipsa de candidați pregătiți pentru a putea ocupa catedra. Nostim e că Milkowicz—se înțelege fără semnătură—încearcă într'un jurnal nemțesc să dovedească că nicăieri în Austria nu există catedre speciale pentru istoria diferitelor popoare, și că Romîni s'ar putea mulțami cu catedra pentru istoria popoarelor Europei ostice. Adevărul e că la universitatea din Praga există o catedră pentru istoria Cehilor, că la Cracovia și Lemberg există catedre pentru istoria poporului polon, ba, ce-i și mai mult, la Lemberg există chiar o catedră pentru istoria poporului ucrain (rutean) la care cursurile se fac în limba ruteană, lucru pe care Milkowicz l'a știut desigur.

Cu crearea catedrei pentru istoria romînă la universitate, cred că se va putea introduce această disciplină într'o măsură suficientă și în programele școalelor secundare și primare.

Un Romîn Bucovinean

*

P. S.—Vizita Bucovinenilor.—În cursul săptămîinii luminate, Iașul a avut cîteva zile de însuflețire, mulțumită sosirii unui grup de 500 Bucovineni, în frunte cu p. C. Morariu, d-nii G. Tofan, S. Pușcariu și Popișor.

Frații Bucovineni au vizitat expoziția istorică, organizată de d. N. Iorga, Universitatea, Frumoasele noastre biserici vechi, etc.

Ar fi de dorit ca astfel de excursiuni culturale, care ne apropie, și ne fac să ne cunoaștem mai bine, să fie organizate cît mai des și pentru Romîni din celelalte provincii.

„V. R.“